

12 apr 2019 / 000005

DRAFT

**Rapportage aan het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur van
Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningschap Tomingroep**
Accountantsverslag 2018

27 juni 2019

Aan de leden van het algemeen en
dagelijks bestuur van
Werkvoorzieningschap Tomingroep
Postbus 3194
1200 AH HILVERSUM

Onderwerp

Accountantsverslag 2018

Datum

27 juni 2019

Kenmerk

3114719080

Geachte leden van het bestuur, geachte heer Oskamp,

Hierbij ontvangt u ons accountantsverslag over het boekjaar 2018. Daarin zijn onze belangrijkste controlebevindingen samengevat. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur van de gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningschap Tomingroep (hierna: GR Tomingroep). In overeenstemming met uw opdracht hebben wij de jaarrekening 2018 gecontroleerd.

Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten die hieruit naar voren komen een goede basis vormen voor ons oordeel ten aanzien van de jaarrekening 2018 van GR Tomingroep.

Wij maken u erop attent dat voor dit accountantsverslag een beperkte verspreidingskring geldt. Het accountantsverslag is uitsluitend bestemd voor algemeen bestuur en het dagelijks bestuur, de secretaris c.q. directie en de raad en het college van de deelnemende gemeenten van GR Tomingroep.

Vertrouwende u hiermede van dienst te zijn,

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

drs. A.J. Schutgens RA

Op alle opdrachten verricht door Deloitte zijn de 'Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, mei 2018' gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing.
Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853.
Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NWE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Inhoudsopgave

Contact

De volgende personen kunnen bij vragen met betrekking tot dit accountantsverslag benaderd worden:

drs. A.J. Schutgens RA

Audit partner

Deloitte Accountants B.V.

Tel: 06 1201 1605

Aschutgens@deloitte.nl

M.G. van de Visch RA MSc

Manager Audit

Deloitte Accountants B.V.

Tel: 06 2025 2005

Mvandevisch@deloitte.nl

1. <u>Managementsamenvatting</u>	3
2. <u>Bevindingen jaarrekening 2018</u>	6
3. <u>Financiële analyse</u>	9
4. <u>Overige onderwerpen</u>	10
<u>Bijlagen</u>	13

1. Managementsamenvatting

Leeswijzer

Na de managementsamenvatting in hoofdstuk 1 zijn in hoofdstuk 2 de bevindingen van onze controle opgenomen. De financiële analyse is in het derde hoofdstuk en de overige onderwerpen zijn in het vierde hoofdstuk opgenomen.

De verplichte onderdelen van de rapportage en de foutenevaluatie zijn in de bijlagen opgenomen.

Reikwijdte van de controle

Met de opdrachtbevestiging van 16 november 2018 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2018. De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging. Daarnaast zijn het Besluit accountantscontrole decentrale overheden en uw controleverordening op grond van artikel 213 van de Gemeentewet van toepassing. Tijdens de uitvoering van de oorspronkelijke controleplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2018 voldoende voor de doelstelling van onze controle. Een samenvatting van de reikwijdte van de controle voor 2018 is opgenomen in **bijlage C**.

Overzicht goedkeurings-toleranties en geïdentificeerde fouten en onzekerheden

Wij hebben met inachtneming van de door u vastgestelde toleranties de controle uitgevoerd:

Goedkeuringstoleranties		
Fouten	1% van het totaal van de lasten	€ 284.000
Onzekerheden	3% van het totaal van de lasten	€ 852.000
Rapportagetoleranties		
De rapportagetoleranties voor fouten en onzekerheden zijn vastgesteld op € 50.000.		

Vanuit onze controle hebben wij geen ongecorrigeerde fouten geconstateerd. Tevens hebben wij geen fouten laten corrigeren vanuit onze controle, groter dan de rapportagetolerantie. Het (verplichte) overzicht van de gecorrigeerde en niet-gecorrigeerde fouten treft u aan in **bijlage A1** en **bijlage A2**. Tevens is er geen sprake van in het kader van onze oordeelsvorming relevante onzekerheden aangaande getrouwheid en rechtmatigheid (**bijlage A3** en **A4**).

Strekking controleverklaring

Wij zijn voornemens bij de jaarrekening 2018 een goedkeurende controleverklaring te verstrekken. Onze verklaring is gedateerd op xx juni 2019.

1. Managementsamenvatting

Controleverklaring

Voornemens een goedkeurende controleverklaring af te geven.

Bevindingen controle jaarrekening 2018

Belangrijkste bevindingen ten aanzien van de jaarrekening 2018 zijn:

- De jaarverslaggeving voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften (Bbv).
- Wij zijn van mening dat de aannames en oordelen ten aanzien van significante schattingsposten (waardering activa en waardering voorzieningen) in de jaarrekening, die het management heeft toegepast, redelijk zijn en consistent worden gebruikt.
- Er is geen sprake van begrotingsonrechtmatigheden met invloed op de strekking van de controleverklaring.
- Het gerealiseerd resultaat over 2018 komt uit op nihil.
- De bezoldigingen over 2018 van GR Tomingroep zijn niet strijdig met de WNT en de jaarrekening 2018 van GR Tomingroep voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.
- Wij hebben bij onze controle geen fraudes geconstateerd of signalen van fraude ontvangen met een (mogelijke) materiële impact op de jaarstukken 2018.

Zie ***pagina 6 tot en met 8.***

Interne financiële beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij een controle uitgevoerd die is gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens. "Op basis van onze werkzaamheden zijn wij van mening dat de administratieve organisatie en interne beheersmaatregelen in het kader van een betrouwbare jaarrekening en financiële rechtmatigheidsverantwoording toereikend zijn voor de accountantscontrole. Dit is in lijn met de conclusie van vorig jaar."

Zie ***pagina 10.***

1. Managementsamenvatting

Onafhankelijkheid

Onze onafhankelijkheid van GR Tomingroep is gewaarborgd.

Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management

Belangrijke schattingsposten in de jaarrekening, aannames en oordelen die het management als essentieel beschouwt, hebben betrekking op onder andere de opgenomen voorzieningen en de waardering van activa in de balans. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Zie **pagina 9**.

Onafhankelijkheid is gewaarborgd

Deloitte Accountants B.V. is onafhankelijk van de GR Tomingroep en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid.

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de member firms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectieve zuster- en/of dochterondernemingen en de organisatie, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. **Bijlage B** bevat een nadere uiteenzetting van onze onafhankelijkheid.

Overige onderwerpen

In het hoofdstuk overige onderwerpen gaan wij onder andere in op de bevestiging van het management, fraude en fraude-risicoanalyse.

Zie **pagina 10 tot en met 12**.

2. Bevindingen jaarrekening 2018

Verslaggeving

Kwaliteit verslaggeving
voldoet aan de voorschriften
(Bbv).

1. Verslaggeving (BBV)

Het jaarrapport 2018 bestaat uit:

- Het jaarverslag 2018 (verslag van het bestuur en verplichte paragrafen)
- De jaarrekening 2018 (balans en overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichtingen)
- Overige gegevens

In het jaarverslag, onderdeel programmaverantwoording, dient informatie opgenomen te worden over: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoordingen vormen samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen en risicobeheersing, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Primair object van de accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting).

De inhoud van het jaarverslag (verslag van het bestuur en paragrafen) hebben wij "marginaal getoetst". Deze toetsing blijft beperkt tot het signaleren van mogelijke tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening. De accountantscontrole omvat daarom geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en volledigheid van de informatieverstrekking opgenomen in de programmaverantwoording en de verplichte paragrafen. Bij onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Het jaarverslag en de jaarrekening zijn goed met elkaar verenigbaar, waarbij de wettelijke verslagleggingsregels (Bbv) in voldoende mate zijn nageleefd.

Rechtmatigheid

Er is rechtmatig gehandeld.

2. Rechtmatigheid

Op basis van onze controlewerkzaamheden hebben wij geconcludeerd dat alle financieel relevante aspecten van wetgeving en verordeningen, zoals opgenomen in uw normenkader, door het dagelijks bestuur worden nageleefd en dat de baten en lasten over 2018 alsmede de balansmutaties in 2018 tot stand zijn gekomen in overeenstemming met interne en externe wet- en regelgeving.

2. Bevindingen jaarrekening 2018

Begrotingsrechtmatigheid

Er is geen sprake van begrotings-onrechtmatigheid.

3. Begrotingsrechtmatigheid

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2018, toetsen wij de begrotingsrechtmatigheid. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenschappelijke regeling zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet. Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan het algemeen bestuur, zodat dit tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan het algemeen bestuur van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van het algemeen bestuur. Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota van de Commissie BBV. Het overschrijden van de begroting is in de basis altijd onrechtmatig, maar hoeft niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Essentieel is dat het algemeen bestuur nadere regels kan stellen wanneer kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten (1), kostenoverschrijdingen passend binnen het beleid (2) en kostenoverschrijdingen bij opneinde regelingen (3) moeten meewegen bij het oordeel van de accountant. In die gevallen dat het algemeen bestuur geen nader beleid stelt, geldt het uitgangspunt dat deze kostenoverschrijdingen door de accountant niet worden betrokken bij de beslissing of al dan niet een goedkeurende controleverklaring kan worden afgegeven.

Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen. In de toelichting op de baten en lasten 2018 is een analyse van begrotingsafwijkingen opgenomen. Hiermee legt uw gemeenschappelijke regeling op een adequate wijze verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2018. Daarnaast moet de accountant in het accountantsverslag deze kostenoverschrijdingen, waarvan het dagelijks bestuur in de jaarrekening moet aangeven dat ze nog dienen te worden geautoriseerd, aan de orde stellen. Extra lasten die worden gemaakt omdat extra opbrengsten daarvoor de ruimte bieden terwijl deze extra lasten niet direct zijn gerelateerd aan de extra opbrengsten en waarbij het algemeen bestuur nog geen besluit heeft genomen over de aanwending van deze extra opbrengsten, zijn onrechtmatig.

In totaal heeft uw gemeenschappelijke regeling € 29.084.000 aan lasten begroot, tegenover € 28.479.000 aan werkelijke lasten in 2018. Dit is in totaal een onderschrijding van € 605.000. Aan baten had uw gemeenschappelijke regeling een bedrag van € 29.084.000 begroot, tegenover € 28.479.000 aan werkelijke baten in 2018. In totaal gaat het om een lagere realisatie aan baten van € 605.000.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma. Omdat er bij GR Tomingroep sprake is van 1 programma is hier geen sprake van een begrotingsoverschrijding op de lasten.

2. Bevindingen jaarrekening 2018

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Naleving en publicatie
ingevolge de Wet Normering
Topinkomens (WNT) voldoet
aan de gestelde normen en
eisen.

4. Wet Normering Topinkomens

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing. Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenschappelijke regelingen geldt dat de leden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur als toezichthoudende topfunctionaris worden aangemerkt. De bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2018 niet meer bedragen dan € 189.000 per jaar. De externe accountant is belast met de controle op de naleving van de WNT door de instelling.

Overschrijding van de bezoldigingsnorm wordt aangemerkt als een onverschuldigde betaling, die door de topfunctionaris terugbetaald moet worden aan de instelling. Gebeurt dit niet, dan is Deloitte als accountant wettelijk verplicht om bij het ministerie melding te doen van deze onverschuldigde betaling. Wij hebben tevens een meldingsplicht indien u geen of onjuiste gegevens heeft gepubliceerd in de jaarrekening.

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2018 van GR Tomingroep niet strijdig zijn met de WNT en dat de jaarrekening 2018 van GR Tomingroep voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

3. Financiële analyse

Weerstandsvermogen

Weerstandsvermogen is voldoende.

Resultaat

Gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten 2018 is nihil.

Schattingsposten

De toegepaste inschattingen zijn redelijk en worden consistent toegepast.

1. Weerstandsvermogen

Het vrije besteedbaar vermogen, te weten de algemene reserve en het gerealiseerde resultaat 2018, bedraagt per 31 december 2018 € 1.906.000. Dat betekent dat de solvabiliteit (verhouding tussen vrij besteedbaar vermogen en totale vermogen) in 2018 is gedaald, van 17,7% in 2017 naar 15,2% in 2018. De daling is geheel veroorzaakt door de uitkering van het resultaat 2017 aan de deelnemende gemeenten.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing heeft uw organisatie op een adequate wijze de diverse risico's in beeld gebracht.

2. Gerealiseerd resultaat

Het gerealiseerd totaal saldo van baten en lasten bedraagt nihil. Dit is gelijk aan de begroting. Er zijn in 2018 geen gelden toegevoegd of onttrokken aan de reserves. Hiermee bedraagt het gerealiseerd resultaat 2018 € 0.

In de jaarrekening is een analyse opgenomen van de verschillen tussen de begrote en de werkelijke lasten en baten. Voor deze, meer uitgebreide analyse van de verschillen, verwijzen wij u naar de jaarrekening.

3. Schattingen in de jaarrekening

De jaarrekening van GR Tomingroep bevat diverse schattingsposten. Wij hebben voor deze schattingen het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Belangrijke schattingsposten in de jaarrekening hebben betrekking op:

- Waardering activa
- Waardering debiteuren
- Waardering en berekening voorziening

Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

4. Overig onderwerpen

Interne beheersing

GR Tomingroep heeft de basis op orde, voor zover relevant voor onze jaarrekeningcontrole. Hiermee bedoelen wij dat het systeem van administratieve organisatie en interne controle bijdraagt aan de totstandkoming van een adequate jaarrekening(controle) 2018. Ook bedoelen wij hiermee dat GR Tomingroep de belangrijke financiële risico's beheerst.

1. Interne beheersing

Wij hebben tijdens de uitgevoerde interim-controle de procesrisico's onderzocht, waarbij wij ons primair hebben gericht op de opzet en het bestaan van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens. Wij hebben geconcludeerd dat de administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB) binnen GR Tomingroep in de basis toereikende aanknopingspunten bevat om te komen tot betrouwbare financiële jaarverslaggeving.

Voor onze gedetailleerde bevindingen aangaande de interne beheersing verwijzen wij u naar onze managementletter 2018.

2. Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiserings-omgeving

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen daaromtrent raken dan ook slechts die onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij terzake geen volledigheid pretenderen.

In overeenstemming met artikel 2:393 van het Burgerlijk Wetboek delen wij u mee dat bij de controle van de jaarrekening geen zaken betreffende de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking zijn op te merken.

4. Overige onderwerpen

Bevestiging bij de jaarrekening

Bevestiging van de directie bij de jaarrekening 2018.

Meningsverschillen

Geen meningsverschillen of beperkingen in de reikwijdte van onze controle.

3. Bevestiging van het management

Wij hebben van de directie - ter confirmatie van haar verantwoordelijkheden inzake financiële verslaggeving - een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

4. Geen meningsverschil met dagelijks bestuur of directie of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controle-opdracht door het management en de medewerkers van GR Tomingroep de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

5. Grondslagen van de jaarrekening adequaat toegelicht in de jaarrekening

Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en baten en lasten van uw organisatie. Daarnaast vereisen zij van het dagelijks bestuur het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeenschappelijke regeling zijn uiteengezet in de paragraaf grondslagen van resultaatbepaling en waardering in de jaarrekening 2018. In 2018 hebben zich geen wijzigingen van materieel belang voorgedaan in toegepaste verslaggevingsgrondslagen, die een aanzienlijke invloed hebben gehad op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeenschappelijke regeling.

Wij hebben het door de directie en het dagelijks bestuur toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingsonderdelen geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Indien nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingsonderdelen en de toegepaste inschattingen reëel zijn en consistent worden gebruikt.

4. Overige onderwerpen

Frauderisicoanalyse

GR Tomingroep heeft een frauderisico-analyse opgesteld die periodiek geactualiseerd wordt.

6. Frauderisicoanalyse en fraudebeheersing

Gezien de maatschappelijke belangstelling voor het onderwerp en de potentieel grote impact die een fraudegeval op uw organisatie kan hebben, zowel in financiële zin als in immateriële (imago)schade, besteed GR Tomingroep voldoende aandacht aan het fraudebeheersingsproces. Het fraudebeheersingsproces betreft het op reguliere basis en een gestructureerde manier aandacht besteden aan het onderwerp fraude. Een fraudebeheersingsproces bestaat ook niet alleen uit maatregelen van interne controle om mogelijke fraudegevallen tijdig te kunnen ontdekken, maar bevat ook bestuurlijk beleid om fraude te voorkómen zoals:

- Fraudepreventie begint bij sturen op gewenst gedrag, zijnde de kernwaarden waarvan het algemeen bestuur, dagelijks bestuur en de directie wensen dat iedere medewerker deze erkent en daarnaar handelt. Het sturen op dit gedrag wordt zichtbaar binnen GR Tomingroep uitgedragen.
- Het uitvoeren van een frauderisicoanalyse met daaraan gekoppeld maatregelen van interne beheersing. Eventuele zwakke plekken ('restrisico's') worden op deze manier inzichtelijk gemaakt.
- Aan het proces wordt verder invulling gegeven door de frauderisicoanalyse en -evaluatie periodiek te agenderen bij vergaderingen van het algemeen bestuur, dagelijks bestuur en de directie.

Aan bovengenoemde aspecten van het fraudebeheersingsproces wordt binnen GR Tomingroep op voldoende wijze invulling gegeven. Uw organisatie beschikt over een frauderisico-analyse die periodiek wordt geactualiseerd en besproken met de toezichthouders.

7. Geen vermoedens of signalen van fraude

In Nederland is de accountant wettelijk verplicht om alle ontdekte fraudegevallen te rapporteren aan het management. Wij merken op dat onze controle niet specifiek is ingericht op het ontdekken van fraude. De accountant is wel verantwoordelijk voor het betrekken van frauderisico's in de planning en uitvoering van zijn controleopdracht.

Wij hebben een fraudediscussie gevoerd met het controleteam en met het management van GR Tomingroep waarbij wij de nadruk hebben gelegd op de mogelijke signalen of vermoedens van materiële onjuistheden als gevolg van fraude in het jaarrapport van GR Tomingroep. Van het management hebben wij de bevestiging ontvangen dat er, geen onregelmatigheden zijn geconstateerd waarbij het management of werknemers die een belangrijke rol spelen bij de maatregelen van interne beheersing of anderen in het geval dat de fraude van materieel belang kan zijn op de jaarrekening, zijn betrokken. Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die gericht waren op het risico van het 'omzeilen' van de interne beheersingsmaatregelen door het management te detecteren. Wij hebben specifieke controles uitgevoerd op memoriaalboekingen, controles van schattingen en hebben wij significante en ongebruikelijke transacties met behulp van gegevensanalyses onderzocht. Hoewel wij een professioneel-kritische houding hebben ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, willen wij opmerken dat onze controle niet specifiek is gericht op het ontdekken hiervan. Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2018 hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.

Bijlagen

A1: Niet-gecorrigeerde fouten	14
A2: Gecorrigeerde fouten	16
A3: Afwijkingen in de toelichting	17
A4: Rechtmatigheid	18
B: Onafhankelijkheid	19
C: Reikwijdte van de controle 2018	21
D: Disclaimer en beperking in gebruik	22

Bijlage A1: Niet-gecorrigeerde fouten

Niet-gecorrigeerde fouten

De volgende niet-gecorrigeerde fouten en onzekerheden groter dan de rapportagetolerantie zijn gedurende onze werkzaamheden vastgesteld:

Aard van de fouten	Rechtmatigheid x € 1.000	Getrouwheid x € 1.000
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	N.v.t.
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Etc.)	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	

Bijlage A1: Niet-gecorrigeerde fouten

	Rechtmatigheid x € 1.000	Getrouwheid x € 1.000
Onzekerheid rechtmatigheid betreft tevens getrouwheid	N.v.t.	N.v.t.
Onzekerheid rechtmatigheid is per saldo ook een onzekerheid inzake getrouwheid	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal onzekerheden in de controle getrouwheid	N.v.t.	N.v.t.
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	N.v.t.
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-staatssteun)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de controle rechtmatigheid	N.v.t.	

Wij hebben van het management een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het management het bovenstaande heeft bevestigd. Dat houdt in dat eventuele niet geconstateerde en derhalve niet-gecorrigeerde fouten, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het management heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde fouten.

Bijlage A2: Gecorrigeerde fouten

Gecorrigeerde fouten

De tabel hierna bevat alle afzonderlijk geïdentificeerde en gecorrigeerde fouten groter dan de rapportagetolerantie en andere door het management gecorrigeerde fouten.

	Rechtmatigheid x € 1.000	Getrouwheid x € 1.000
Feitelijke afwijkingen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Inschattingsafwijkingen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Geprojecteerde afwijkingen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Totaal		

Bijlage A3: Afwijkingen in de toelichting

Afwijkingen in de toelichting

Onze controlestandaarden eisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om het algemeen bestuur in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat het algemeen bestuur deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overweging
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage A4: Rechtmatigheid

Rechtmatigheid

In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO), de Kadernota Rechtmatigheid 2018 en in het door algemeen bestuur vastgestelde normenkader is het kader voor de controle op de rechtmatigheid opgenomen. Bij de controle op de rechtmatigheid hebben wij de volgende fouten en/of onzekerheden geconstateerd:

Toelichting	Bron normenkader	Fout of onzekerheid
Geen geconstateerde fouten en/of onzekerheden.	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage B: Onafhankelijkheid

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Op basis van onze toetsing concluderen wij dat onze onafhankelijkheid als certificerend accountant bij GR Tomingroep in 2018 is gewaarborgd.

Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Het stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke training inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en indien er bedreigingen zijn gesignaleerd welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreiging voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde onafhankelijkheidsevaluatie) wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Bijlage B: Onafhankelijkheid

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken. Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om de bedreiging weg te nemen.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met GR Tomingroep

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en GR Tomingroep die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken welke aan u gerapporteerd dienen te worden.

Aanvullende dienstverlening

In 2018 zijn er door ons geen aanvullende diensten verricht. Op grond van de door ons getroffen maatregelen en de communicatie met u hierover zijn wij van mening dat onze onafhankelijkheid is gewaarborgd.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen of verstrekt aan GR Tomingroep of een bij GR Tomingroep betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn derhalve van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Bijlage 1: Reikwijdte van de controle 2018

De opdracht die u ons heeft verstrekt

Binnen het kader van de overeenkomst tussen uw organisatie en Deloitte Accountants B.V. tot het controleren van uw jaarrekening bevestigen wij formeel elk jaar de onderlinge afspraken met een opdrachtbevestiging. Met de opdrachtbevestiging van 16 november 2018 heeft u ons op meer gedetailleerde wijze opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2018. De doelstelling van de controle is het afgeven van een controleverklaring bij de jaarrekening van GR Tomingroep. In dit accountantsverslag geven wij een toelichting op de bevindingen naar aanleiding van de controle. Onze controleaanpak bestaat in hoofdlijnen uit drie fasen: de risicoanalyse, de interim controle en de jaarrekeningcontrole.

Gezamenlijke risicoanalyse als basis

Onze controle start met het maken van een analyse van de risico's waar u als organisatie mee te maken heeft. Deze risicoanalyse zien wij als een gezamenlijke actie van ons controleteam en vertegenwoordigers van GR Tomingroep en maakt deel uit van ons pre-auditgesprek. Het doel hiervan is om op basis van gezamenlijke kennis van uw organisatie en uw omgeving tot een zo volledig en bruikbaar mogelijke risicoanalyse te komen, die als basis voor de verdere controlewerkzaamheden kan dienen. Het gaat hierbij primair om de externe risico's en de risico's in de bedrijfsvoering. Bij deze inventarisatie ligt primair de focus op de risico's op afwijkingen van materieel belang in de jaarrekening als gevolg van fraude of fouten.

Interim-controle

Onze risicoanalyse en de daarop gebaseerde controleaanpak richten zich niet uitsluitend op de jaarrekening zelf, maar ook op het systeem van interne beheersing. Hoe beter dat systeem functioneert, hoe meer zekerheid er bestaat dat de opgeleverde informatie betrouwbaar is, zowel tussentijds als bij de jaarrekening. Omdat deze interne beheersing het gehele jaar goed dient te functioneren, hoeven wij met de aanvang van onze controle niet te wachten totdat de jaarrekening gereed is. Onze controle vindt daarom voor een belangrijk deel al in de tweede helft van het boekjaar plaats. Wij onderzoeken tijdens de interim controle de procesrisico's, om te bepalen of hierin voldoende beheersmaatregelen (de AO/IB) zijn getroffen. De daaruit voortvloeiende verbeterpunten ter verdere optimalisatie van de interne beheersing zijn opgenomen in de paragraaf Interne beheersing van dit verslag.

Jaarrekeningcontrole

Bij de jaarrekeningcontrole stellen wij vast of de jaarrekening is opgesteld volgens de geldende verslaggevingsvoorschriften, met andere woorden: of de door u opgestelde jaarrekening een getrouw beeld geeft. Ook stellen wij vast dat de posten in de jaarrekening adequaat zijn toegelicht. Onze controle houdt niet in dat wij alle posten integraal controleren. Onze aanpak heeft als doel om belangrijke onjuistheden of onrechtmatigheden te ontdekken, rekening houdend met materialiteitsgrenzen. Het product van de jaarrekeningcontrole is de controleverklaring bij de jaarrekening en ons accountantsverslag. In ons accountantsverslag rapporteren wij eventuele fouten en onzekerheden en overige bijzonderheden die naar onze mening van belang zijn voor de behandeling van de jaarrekening (zoals governance, financiële positie, ontwikkeling resultaten en de kwaliteit van de interne beheersing).

Scope van de opdracht

Onze controleverklaring is gebaseerd op onze controlewerkzaamheden als accountant van GR Tomingroep.

Bijlage D: Disclaimer en beperking in gebruik

Dit verslag is alleen bestemd voor het management, de directie en het bestuur van GR Tomingroep en mag niet in zijn geheel of gedeeltelijk worden verstrekt of aangehaald zonder onze schriftelijke toestemming vooraf. Er wordt geen verantwoordelijkheid aan een derde partij geaccepteerd, omdat dit verslag daar niet voor opgesteld en bedoeld is. Dientengevolge nemen wij geen enkele verplichting of plicht van zorg aan ieder ander persoon aan wie dit verslag getoond of in zijn handen komt op ons.

De in dit verslag aan de orde gestelde onderwerpen zijn door ons geconstateerd gedurende onze controleopdracht waarvan wij van mening zijn dat zij uw aandacht behoeven. Het is geen allesomvattend verslag van alle geconstateerde zaken en in het bijzonder kunnen wij niet verantwoordelijk worden gesteld voor het rapporteren van alle bedrijfsrisico's of tekortkomingen in het systeem van interne beheersing. Elke conclusie, opinie of opmerking in dit verslag is verstrekt in de context van onze controleverklaring over de jaarrekening als geheel, welke zal worden verstrekt in onze controleverklaring.

Evenzo geldt dat de opmerkingen, bevindingen en aanbevelingen met betrekking tot het systeem van interne beheersing niet gelezen dienen te worden als een afzonderlijke opinie van het systeem van interne beheersing en haar werking.